

Kurdy Fehér János

Kép/szó. Magritte és Podmaniczky rövidre vágva

Négyszázötven plusz egy rövidprózai szöveget tartalmaz Podmaniczky Szilárd (továbbiakban: PSZ) új könyve, a *Magritte-vázlatok*. A szerző nagy tehetséggel úzi ezt a kis, prózai formát. Így a *Magritte-vázlatok* 4–5 mondatos egységei sok formai és tartalmi funkciót elbírnak, megvalósítanak, sőt kiteljesítenek. Ezen a nyomvonalon indulunk neki a kép/szó egymásra rakódások szerző által megidézett dzsungelének.

Ha hihetünk a fülszöveg vallomásának, akkor a könyv a „(...) szavak örvényében felkavarodó jelentés dimenzióiban nyújt szenvedélyes inspirációkat”. Ekként a szöveg egyfajta alkotói műhelynapló. René Magritte (továbbiakban: RM) alapú, szövegalkotói inspirációs gyűjtemény, a jelentés születésének liturgiája. Ihlet és inspiráció: dolgok és szavak érintkezése, jelerősítő, a belső alkotói történések, örvények falának nyomva. A rövid forma, a látszólagos automatizmus, a frissesség érzete erősen RM kompatibilis eljárás. A mester maga is rajztömbbel a kezében reszeli témáit: „(...) nem tudok festeni, mielőtt a kép teljes egészében nem készül el a fejemben. Lassan alakul ki. Rajztömbbel a kezemben.”

A PSZ-szöveg címei rendre megegyeznek az RM festményeivel, sőt híven követik a képek megszületésének kronológiáját is. Minden PSZ-szöveg egy RM-festménnyel sűrített, rövid *képleírása*. A száraz művészettudományos, oktatói szövegeszköz azonban itt talányosan tekeredik egyet, sőt szinte forog. A PSZ-féle képleírás (frappás megfogalmazásai ellenére) azonban nem megkönnyíteni hivatott az értelmező munkáját, hanem további adatbányászat és kutatás irányába csábít. Már csak azon egyszerű oknál fogva is, hogy a könyv nem tartalmazza RM reprodukcióit, tehát nem látjuk a képet, amiről a szöveg beszél. Az olvasó a festményeket a szöveg alapján, azaz útmutatásai szerint képzelheti el. Mintegy a szavak ütötte réseken lel átjáróra a néző a távol maradó képekhez. Egy szavakkal megépített emlékezetgaléria a tartálya az RM-képeknek. Tehát nem képleírás, hanem roncsolt *kalligrammák*? A szó és a kép közötti ősi viadal újabb jelenete? Az RM szekrényi szakirodalom ebbe az irányba tolna minket. Azonban csak az értelmezői, kontextuális tartományokban lebeg kép, a szövegben csak a prózai szekcióhoz tartozó szóképekre lelünk.

A *Magritte-vázlatok* (könyvlapjainak) szélein kurzív szedésű, jelöletlen szöveggént RM aforizmák, gondolatok, szövegelemek futnak. Egy-egy RM-szöveghez 4 PSZ-szöveg tartozik. Ez az eljárás a könyv egészen végighúzódik. PSZ egyfajta *kommentárt* írt RM festményeihez? Vagy RM kommentálja saját, itt épp nem látható képeit, másvalaki által (PSZ) szerkesztett RM-szövegeken keresztül? Nem. Nem az olvasói nyomozó ösztön a rossz, a hiányos, az elégtelen. És nem is egyszerű értéknövelő titkolódzásról, hanem magának a titoknak, mint világalkotónak a megidézéséről van szó. A titok sarokelem, fundamentum, maga az RM-poétika monumentuma. „A titok nem a valóság egyik lehetősége. A titok az,

amire feltétlenül szükség van ahhoz, hogy legyen valóság.” (53. o.) (A vájtfüllűek itt eltűnhetnek a szürrealista projekt ismeretelméleti főhajójába.) PSZ titokmentárja elegánsan szövi tovább az RM mester által ránk hagyományozott főpapi palástot. RM megidézett megjegyzései egyébként és ráadásul megegyeznek a 20. század művészetének elméleti kérdésfeltevéseivel is. RM festészeti univerzum, és egyben az általános értelemben vett 'képmegértés', a 'képek logikájának' további alapfejezetei is előkerülnek. A hasonlóság és az azonosság, a látható és a láthatatlan, másolás, idézés, hamisítás ect.

Mint említettük, a szövegek és festmények címei azonosak. „*Képei felé a cím függőhídján haladok, de a híd lépésenként omlik össze alattunk a látvány illúziójától*” – írja a már citált, mindentudó fülben a szerző. Lássunk egy ilyen PSZ-féle átkelést: „*A NAGY REGGEL. 1942. Csukott ajtó, átütötték, széles nyíláson a tenger kékje fénylik. Az ajtó mellett szürke bábfigura, s növényből kinövő zöld galambok. Valaminek történnie kell ma, a nap nem hiába jár a horizontra. A vissza nem térő alkalom a tárgyakat is izgalomba hozza. A tárgyak ma elérik céljukat.*” Ez, az 52. oldal harmadik rövidprózája, egy mesteri skriptnek is tekinthető. A *Magritte-vázlatok* minden egyes darabja külön-külön is képes/szöveges történeteket rejt. A PSZ-ouvkrét ismerők joggal fordítják hát értelmezői élüket a film felé. Egy képzeletbeli RM-kiállítás, ahol a képek helyett (mintegy azok hűlő helyén, egy elmebeli vetítővászon) rövid videók forognak? Ha lenne értelme, és lehetne ilyet mondani, ezek a szövegek közel állnak a falra rakáshoz (sic!).

Egyfajta RM festészeti nyelv meghatározásról, és annak szótárba foglalását kísérhetjük nyomon? PSZ nagy gyakorlattal rendelkezik a világ szótárszerű feltárásában és installálásában (lásd Podmaniczky Szilárd: *Szép Magyar Szótár. Történetek A-tól Z-ig*. Podmaniczky Művészeti Alapítvány 2009). Azonban, ha nem akarjuk több tudatelésítő kérdőjellel díszíteni a *Magritte-vázlatok* értelmezésének szövetét, befordulhatunk abba az utcába is, hogy PSZ egyszerűen és kétségbevonhatatlanul nagy mestere a rövidprózának, annak művelésében évtizedes gyakorlattal rendelkezik. Erre külön műfajt is kitalált magának, amit *képlapoknak* nevezett el (lásd: *Képlapok a barlangszájából*. 1999. minimál prózák).

Bármerre fordulunk (kommentár, skript, kalligramma, műhelynapló ect.) folyton kilóg a képek másságának, működésének és nem utolsósorban hatalmának kérdése (vö.: lába). Ugyanis a képek nem a világra nyíló átlátszó ablakok – mint hisszük róluk, hanem jelek, amelyek az átlátszóság megtévesztő látszatába burkolóznak. Elfedik az ábrázolás homályos, torzító és önkényes mechanizmusát, az ideologikus misztifikáció folyamatát. Ugyanakkor a képek nemcsak jelek, hanem az ember társszereplői a történelem színpadán. Ugyanazokból a történetekből részesülnek, amelyeket önmagunk megértésére és reprezentálására találtunk fel (lásd: *faragott kép tilalma, Plátón barlangja, Szentháromság* ect.). A képek logikájának megértése így az egyik legnagyobb, sajnos elhúzódó, de egyfolytában aktuális intellektuális kihívásunk egyike. Még várat magára, miközben egyre hétköznapiabb rá az igény. A képek ugyanis már rég kiléptek a művészet világából, nélkülözhetetlenek, és tömegével használjuk őket nap mint nap. Mindezt azonban anélkül tesszük, hogy pontosan tisztában lennénk vele, miként is működnek, jelentenek, reprezentálnak.

A *Magritte-vázlatok* olvasása után az az elkötelezett benyomásunk erősödött fel, hogy a szerző egy kísérletet visz végbe a prózai szöveg teherbírásának továbbfejlesztése érdekében. Ezt formai és tartalmi indítatásból egyaránt megteszi. Épp ezért a termék az RM-rajongóknak, valamint a kortárs prózapoétikai tanácsnokoknak kötelező olvasmány. Akik pedig egyszerű olvasóként veszik kézbe, nem fognak csalódní. Egy jeggyel, ültő helyükben végigmozdíthatják a hétvégét, dúsan mért interaktív linkbetétekkel.